

16

STUDIA
I MATERIAŁY
CENTRUM
EDUKACJI
PRZYRODNICZO-LEŚNEJ

PROCEEDINGS OF THE CENTER
FOR NATURE AND FORESTRY EDUCATION

SIEDLISKA I GATUNKI WSKAŹNIKOWE W LASACH

część 1

pod redakcją Dariusza Anderwalda

R o g ó w 2 0 0 7

Fot. K. Tobolski

HABITATS AND INDICATIVE SPECIES IN THE FORESTS

SIEDLISKA I GATUNKI WSKAŹNIKOWE W LASACH

część 1 / part 1

pod redakcją Dariusza Anderwalda

Wydano przy pomocy:

INTERNATIONAL PAPER

www.best-best.pl

**STUDIA I MATERIAŁY
CENTRUM
EDUKACJI PRZYRODNICZO-LEŚNEJ**

Periodyk wydawany w języku polskim z angielskimi streszczeniami.
Zawiera oryginalne prace z dziedziny leśnictwa, edukacji przyrodniczo-leśnej
oraz ochrony przyrody w zrównoważonym leśnictwie. Wszystkie prace są recenzowane.
Niniejsza publikacja ma charakter monografii

Redakcja: Dariusz Anderwald

Rada programowa: Krzysztof Będkowski, Andrzej Grzywacz,
Jan Konopka, Heronim Olenderk

Recenzja: Włodzimierz Danielewicz

Konsultacja naukowa: Tadeusz Andrzejczyk, Wiesław Fałtynowicz, Dariusz Gwiazdowicz,
Małgorzata Sławska, Jerzy Tumiłowicz

Redakcja techniczna: Kinga Borowska, Anna Tomczak

Tłumaczenia angielskie: Katarzyna Zarzycka van Schaik

Zdjęcia: Dariusz Anderwald (okładka 2), Hieronim Andrzejewski, Jan Bodziarzyk, Natalia Grała,
Dominik Krupiński, Józef K. Kurowski, Dariusz Kuś, Anna Orczewska,
Michał Orzechowski, Iwona Patalan, Marcin Południowski, Anna Traut-Seliga,
Waldemar Półtorak, Grzegorz Rączka, Roman Rapała, Andrzej Ryś,
Kazimierz Tobolski (okładka 1), Przemysław Tołoknow, Barbara Wieniawska, Beata Woziwoda

Proponowany sposób cytowania:

Szwagrzyk J. 2007. Przestrzenne aspekty ochrony przyrody w lasach. W: Anderwald D. (red.). *Siedliska i gatunki wskaźnikowe w lasach*. Stud. i Mat. CEPL, Rogów, 2/3 (16): 11-19

Wydawca i adres Redakcji:

© Leśny Zakład Doświadczalny SGGW
Centrum Edukacji Przyrodniczo-Leśnej w Rogowie
ul. Akademicka 20, 95-063 Rogów, tel./fax: 046 874 83 74
www.cepl.sggw.pl, e-mail: cepl@sggw.pl
Nakład: 1500 egz.

Zeszyt wydano przy pomocy:

Biura Urządzenia lasu i Geodezji Leśnej, Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych,
International Paper Kwidzyn S.A., Mondi Packaging Paper Swiecie S.A.,
Polskiego Towarzystwa Leśnego, Mielno *BEST*,
Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi,
Wydziału Leśnego Akademii Rolniczej w Krakowie,
Wydziału Leśnego Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

Druk i oprawa:

Wydawnictwo *TRIADA*
ul. Sielecka 63, 42-501 Będzin
tel./fax: 032 267 71 73

SPIS TREŚCI

WSTĘP	9
Dariusz Anderwald	
PRZESTRZENNE ASPEKTY OCHRONY PRZYRODY W LASACH	11
Jerzy Szwagrzyk	
INWENTARYZACJA PRZYRODNICZA W LASACH PAŃSTWOWYCH – KOLEJNY KROK NA DRODZE EKOLOGIZACJI GOSPODARKI LEŚNEJ	20
Romuald Olaczek	
MONITORING GATUNKÓW I SIEDLISK PRZYRODNICZYCH 2006-2008 – WSTĘPNE PRACE BADAWCZE W CELU ICH DOSTOSOWANIA DO WYMAGAŃ DYREKTYWY SIEDLISKOWEJ	35
Dorota Radziwiłł	
TYOLOGICZNY SYSTEM KLASYFIKACJI SIEDLISK A FITOSOCJOLOGICZNA OCENA SIEDLISK	44
Ewa Sikorska, Jarosław Lasota	
PROBLEMY IDENTYFIKACJI ORAZ POTRZEBA UZUPEŁNIENIA LISTY CHRONIONYCH SIEDLISK I ZBIOROWISK LEŚNYCH	52
Józef K. Kurowski, Hieronim Andrzejewski	
IDENTYFIKACJA I OCENA STANU ZACHOWANIA SIEDLISK GRĄDOWYCH (KOD NATURA 2000: 9170) W LASACH POLSKI ŚRODKOWEJ	59
Beata Woziwoda	
OCHRONA SIEDLISK GRĄDOWYCH TILIO-CARPINETUM STACHYETOSUM I ŁĘGOWYCH FICARIO-ULMETUM, FRAXINO- ALNETUM W REZERWACIE PRZYRODY DĘBOWIEC.	70
Iwona Patalan, Grzegorz Rączka, Paweł Strzeliński, Damian Sugiero, Andrzej Węgiel	

OCHRONA ŚWIETLISTEJ DĄBROWY POTENTILLO ALBAE-QUERCETUM I GRĄDU SUBKONTYENTALNEGO TILIO-CARPINETUM TYPICUM NA OBSZARZE REZERWATU PRZYRODY KONEWKA	79
Iwona Patalan, Grzegorz Rączka, Paweł Strzeliński, Damian Sugiero, Andrzej Węgiel	
DYNAMIKA DRZEWOSTANÓW Z UDZIAŁEM JODŁY POSPOLITEJ ABIES ALBA MILL. NA SIEDLISKACH GRĄDOWYCH W REZERWACIE PRZYRODY KRUSZEWIEC	88
Iwona Patalan, Grzegorz Rączka, Paweł Strzeliński, Damian Sugiero, Andrzej Węgiel	
STANOWISKO RÓŻANECZNIKA ŻÓŁTEGO RHODODENDRON LUTEUM G. DON W REZERWACIE PRZYRODY MAŁECZ	98
Iwona Patalan, Grzegorz Rączka, Paweł Strzeliński, Damian Sugiero, Andrzej Węgiel	
OCHRONA DRZEWOSTANÓW JODŁOWYCH W REZERWACIE PRZYRODY MUROWANIEC W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM	105
Iwona Patalan, Grzegorz Rączka, Paweł Strzeliński, Damian Sugiero, Andrzej Węgiel	
DYNAMIKA DRZEWOSTANÓW NA ŻYZNYCH SIEDLISKACH LEŚNYCH W REZERWACIE SPAŁA NAD PILICĄ	114
Iwona Patalan, Grzegorz Rączka, Paweł Strzeliński, Damian Sugiero, Andrzej Węgiel	
REGENERACJA GRĄDU TILIO-CARPINETUM TYPICUM W REZERWACIE PRZYRODY STARODRZEW LUBOCHNIAŃSKI.	124
Iwona Patalan, Grzegorz Rączka, Paweł Strzeliński, Damian Sugiero, Andrzej Węgiel	
ZRÓŻNICOWANIE SIEDLISK LEŚNYCH W REZERWACIE PRZYRODY ŻĄDŁOWICE	132
Iwona Patalan, Grzegorz Rączka, Paweł Strzeliński, Damian Sugiero, Andrzej Węgiel	
WSKAŹNIKI SIEDLISK BORU ŚWIEŻEGO I MIESZANEGO ŚWIEŻEGO W BORACH SOSNOWYCH POLSKI POŁUDNIOWO-ZACHODNIEJ.	141
Ewa Stefańska	

ZMIANY CHARAKTERYSTYKI FITOSOCJOLOGICZNEJ BORÓW ŚWIEŻYCH <i>PEUCEDANO-PINETUM</i> W PUSZCZACH: PISKIEJ I AUGUSTOWSKIEJ NA PRZESTRZENI 50 LAT	153
Maciej Szczygielski	
OCHRONA SIEDLISK LASÓW WILGOTNYCH W UROCZYSKU <i>CZESZEWSKI LAS</i>	168
Krzysztof Schwartz	
OCHRONA I RESTYTUCJA GÓRSKICH I PODGÓRSKICH LASÓW ŁĘGOWYCH	177
Grzegorz Piątek	
GLEBY GRĄDU SUBKONTYNETALNEGO – PODZESPOŁÓW TYPOWEGO <i>TILIO-CARPINETUM TYPICUM</i> ORAZ TRZCINNIKOWEGO <i>TILIO-CARPINETUM</i> <i>CALAMAGROSTIETOSUM</i>	183
Stanisław Brożek, Maciej Zwyczaj, Jarosław Lasota	
SKOCZOGONKI <i>COLLEMBOLA</i> , <i>HEXAPODA</i> I ROZTOCZE <i>ACARI</i> , <i>ARACHNIDA</i> JAKO WSKAŹNIKI ZDROWOTNOŚCI GLEB LEŚNYCH .208	
Małgorzata Sławska	
OCHRONA RÓŻNORODNOŚCI BIOLOGICZNEJ KARKONOSKIEGO PARKU NARODOWEGO – PRAKTYCZNE, AKTYWNE METODY OCHRONY PRZYRODY	218
Dariusz Kuś	
OBCE GATUNKI DRZEW MIARĄ PRZEKSZTAŁCENIA PRZYRODY KAMPINOSKIEGO PARKU NARODOWEGO	234
Anna Otręba, Marek Ferchmin	
BADANIA ROZMIESZCZENIA I LICZEBNOŚCI DRZEWIASTYCH INWAZYJNYCH GATUNKÓW OBCYCH (IGO) A CZYNNA OCHRONA ZAGROŻONYCH EKOSYSTEMÓW LEŚNYCH W KAMPINOSKIM PARKU NARODOWYM	245
Piotr Mędrzycki, Anna Otręba, Piotr Pabjanek, Krzysztof Bryś, Dorota Panufnik-Mędrzycka, Sylwia Gwiazda, Joanna Anczarska	
OCHRONA PRZYRODY I ZABYTKÓW W REZERWACIE <i>LAS NATOLIŃSKI</i> W WARSZAWIE	254
Michał Orzechowski	

INWENTARYZACJA SASANKI OTWARTEJ <i>PULSATILLA PATENS</i> (L.) MILL. W OBRĘBIE LEŚNYM <i>KRUTYŃ NADLEŚNICTWA STRZAŁOWO</i>	.267
Natalia Grała, Michał Orzechowski	
GATUNKI ROŚLIN SYNANTROPIJNYCH JAKO WSKAŹNIKI STOPNIA PRZEKSZTAŁCENIA BIOCENÓZ LEŚNYCH	.279
Małgorzata Falencka-Jabłońska	
GRANICZNIK PŁUCNIK <i>LOBARIA PULMONARIA</i> I JEGO OCHRONA W LASACH PAŃSTWOWYCH	.288
Andrzej Ryś	
ZASTOSOWANIE POROSTÓW DO OCENY ANTROPOGENICZNYCH PRZEKSZTAŁCEŃ I WALORYZACJI PRZYRODNICZEJ OBSZARÓW LEŚNYCH MIASTA OLSZTYNA . . .	.303
Dariusz Kubiak	

WSTĘP

Dariusz Anderwald

Jedną z funkcji lasów, objętych trwale zrównoważoną gospodarką leśną, jest ochrona różnorodności biologicznej. To pochodna wielu czynników: działalności człowieka, wielości biotopów i gatunków wchodzących w skład danego obszaru, ich arealów, rozmieszczenia, liczebności itp. O potencjalnej zdolności danego obszaru do zachowania różnorodności biologicznej i możliwościach wypełnienia tej zdolności można wnioskować na podstawie występowania cech charakterystycznych wybranych organizmów bioindykacyjnych. Można także próbować ustalić wartość pieniężną określonego obszaru, do czego szczególnie nadają się niektóre zwierzęta, zwłaszcza te, które w rozwoju osobniczym korzystają z wielu biotopów i posiadają duże terytoria.

Ogłoszona w 2006 r. powszechna inwentaryzacja siedlisk oraz gatunków roślin i zwierząt w Lasach w znacznej mierze może przyczynić się do realizacji nowej koncepcji ochrony przyrody – opartej o zasady ochrony różnorodności biologicznej skupiającej się na wybranych siedliskach i gatunkach, które w odpowiedniej ilości są chronione na całym obszarze ich występowania. Polska bowiem bierze udział w procesie dostosowywania swoich metod ochrony przyrody do tych obowiązujących w innych krajach członkowskich Unii Europejskiej. Ma to szczególne odzwierciedlenie w programie Natura 2000 tworzącym spójny system ochrony rzadkich i zagrożonych gatunków oraz siedlisk przyrodniczych w Europie. W skład tego systemu wchodzi obszary zarządzane przez wiele różnych podmiotów: parki narodowe i krajobrazowe, społeczności lokalne czy właściciele prywatnych. W Polsce jednym z ważniejszych są Lasy Państwowe, które gospodarują na 1/4 powierzchni i zarządzają około 80% wszystkich lasów w kraju. A przecież większość obszarów objętych ochroną to – ekosystemy leśne. Stąd potrzeba wspólnego podejmowania nowych wyzwań przez naukowców, praktyków przyrodników i leśników, i prób rozwiązywania problemów, zwłaszcza w kontekście zrównoważonego użytkowania zasobów leśnych. Obecnie gospodarze terenów leśnych powinni mieć odpowiednią wiedzę nie tylko o tym czy i gdzie występują cenne przyrodniczo siedliska i gatunki, ale też, co jest istotą ochrony i jak łączyć funkcje ochronne z ekonomicznymi.

Wielka obfitość siedlisk i gatunków oraz sieć wzajemnych, złożonych powiązań między nimi oraz środowiskiem przyrodniczym przerasta możliwości metodologiczne samych tylko leśników. Istnieje zatem pilna potrzeba stałych kontaktów

i współpracy między administracją Lasów Państwowych, a specjalistami ze środowisk naukowych, wojewódzkimi konserwatorami przyrody, samorządami, dyrekcjami parków narodowych i krajobrazowych oraz organizacjami pozarządowymi.

III Konferencja Aktywne metody ochrony przyrody w zrównoważonym leśnictwie stanowiła próbę wyjścia naprzeciw takiej potrzebie oraz uzupełnienia o niezbędną wiedzę trwającej w 2007 roku powszechnej inwentaryzacji przyrodniczej w Lasach.

Przyjęte cele Konferencji – wspieranie zrównoważonego i trwałego leśnictwa, wielopoziomowa integracja różnych środowisk oraz instytucji, stymulowanie i szersze wykorzystanie efektów badań naukowych, charakterystyka wybranych siedlisk i gatunków wskaźnikowych oraz metod ich ochrony, doskonalenie metod powszechnej inwentaryzacji przyrodniczej w Lasach – udałoby się z pewnością jeszcze lepiej osiągnąć, gdyby przybywający do Rogowa przedstawiciele władz leśnych i rządowych byli obecni w tak ważnych spotkaniach do samego końca i mogli wysłuchać wszystkich poglądów i głosów w dyskusji. Był to ostatni wniosek Konferencji, do którego także przyłączają się organizatorzy.

Dziękujemy wszystkim licznie przybyłym przedstawicielom wielu instytucji w rekordowej liczbie około 270 osób. To dla redakcji niniejszego zeszytu wielka radość i obowiązek, gdyż wielość i jakość poruszanych tematów zaowocowała potrzebą wydania po raz pierwszy aż dwóch zeszytów jednocześnie.

W sposób szczególny zatem pragniemy podziękować wszystkim autorom dostarczonych tekstów oraz kilku osobom, które dodatkowo wniosły istotny wkład w przygotowanie i przebieg powyższego wydarzenia, a mianowicie: prof. drowi hab. Romualdowi Olaczkowi z Uniwersytetu Łódzkiego, prof. drowi hab. Jerzemu Szważykowi z Akademii Rolniczej w Krakowie, drowi inż. Dariuszowi Gwiazdowiczowi z Akademii Rolniczej w Poznaniu oraz drowi inż. Markowi Sławskiemu ze Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie.

Dariusz Anderwald